

ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

เรื่องง่ายๆ ที่คุณต้องรู้

โดย ร.ต.อ.ชুমิตร ชุณหวาณิชพิทักษ์¹

นว. (สบ1) ผบก.กส.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5326/2550

เช็คพิพาทเป็นเช็คที่จำเลยทั้งสามร่วมกันออกให้แก่โจทก์แลกเปลี่ยนกับเช็คที่จำเลยทั้งสามร่วมกันออกให้แก่โจทก์เพื่อชำระหนี้เงินกู้ยืม 3,000,000 บาท ที่จำเลยที่ 2 และที่ 3 กู้ยืมไปจากโจทก์ และโจทก์ให้จำเลยที่ 2 และที่ 3 กู้ยืมเงินโดยไม่ได้ทำสัญญากู้ยืมไว้ ดังนั้น การกู้ยืมเงินระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 และที่ 3 จึงไม่มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมที่จะฟ้องร้องบังคับคดีได้ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ มาตรา 4 บัญญัติว่า "ผู้ใดออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย โดยมีลักษณะหรือมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ (1) เจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค นั้น...ฯลฯ เมื่อได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็ค นั้น ผู้ออกเช็คมีความผิด..." และ ป.พ.พ. มาตรา 653 วรรคหนึ่ง ซึ่งใช้ในขณะจำเลยทั้งสามร่วมกันออกเช็ค บัญญัติว่า "การกู้ยืมเงินกว่าสองพันบาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่" หนี้เงินกู้ยืมระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 และที่ 3 มีจำนวนเกินกว่าสองพันบาท เมื่อไม่มีการทำหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินไว้เป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ แม้จะฟังว่าจำเลยที่ 2 และที่ 3 เป็นหนี้โจทก์อยู่จริง แต่หนี้นั้นก็ไมอาจฟ้องร้องบังคับกันได้ตามกฎหมาย การกระทำของจำเลยทั้งสามจึง

ขาดองค์ประกอบความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ มาตรา 4

บทนำ

จากสภาพการณ์ในปัจจุบันนี้การประกอบธุรกรรมและการค้า เช็คในฐานะที่เป็นตราสารทางการเงินที่เปลี่ยนมือได้เป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการและการค้าใช้เป็นเครื่องมือในการชำระหนี้ค่าสินค้าและบริการอย่างแพร่หลาย เพื่อให้การใช้เช็คมีความน่าเชื่อถือและมีหลักประกันสำหรับผู้รับชำระหนี้โดยเช็ค รัฐจึงเห็นควรมีกฎหมายเฉพาะเพื่อควบคุมการสั่งจ่ายและใช้เช็คให้เป็นไปโดยสุจริต จึงได้มี

1 นิติศาสตรบัณฑิต, เนติบัณฑิตไทย, นิติศาสตรมหาบัณฑิต, ทนายความรุ่นที่ 13 ,ฝ่ายอำนวยการ
ตำรวจ รุ่น 29

การตราพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พุทธศักราช 2534 ออกใช้บังคับ โดยกำหนดให้มีโทษทางอาญา ได้แก่ จำคุกไม่เกิน 1 ปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งปรับทั้งจำ สำหรับผู้ที่ส่งจ่ายเช็คโดยมีเจตนาทุจริต

การกระทำที่จะถือว่าเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 นั้น มีกำหนดไว้ 5 ประการตามมาตรา 4 คือ ผู้ใดออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย โดยมีกำหนดหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1) เจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค
- 2) ในขณะที่ออกเช็คไม่มีเงินอยู่ในบัญชี อันจะพึงให้ใช้เงินได้
- 3) ให้ใช้เงินจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชี อันพึงให้ใช้เงินได้
- 4) ถอนเงินทั้งหมด หรือแ่ ่ต่าบางส่วนออกจากบัญชี อันจะพึงให้ใช้เงินตามเช็คจนหมดเงิน เหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้นได้
- 5) ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้นโดยเจตนาทุจริต

หลักการสำคัญในองค์ประกอบความผิดเกี่ยวกับเช็คตามกฎหมายฉบับนี้ คือ การส่งจ่ายเช็คต้องเป็นการส่งจ่ายเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย

สิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 เป็นไปตามหลักการทั่วไปเกี่ยวกับผู้มีสิทธิฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ที่บัญญัติว่าบุคคลต่อไปนี้ มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

1. พนักงานอัยการ
2. ผู้เสียหาย

เนื่องจากความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 เป็นความผิดอันยอมความได้ ดังนั้น ก่อนที่พนักงานอัยการจะดำเนินการฟ้องคดีได้ จะต้องมีการร้องทุกข์และสอบสวนโดยชอบจากพนักงานสอบสวน หากขั้นตอนการร้องทุกข์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่มีการสอบสวนโดยชอบแล้ว จะส่งผลให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีตามกฎหมายฉบับนี้เช่นกัน

ในส่วนของการที่ผู้เสียหายจะดำเนินคดีด้วยตนเองนั้น สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงก็คือ การรวบรวมพยานหลักฐานที่สำคัญ ได้แก่ ตัณฉบับเช็คพร้อมใบคืนเช็ค ซึ่งระบุเหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงินของธนาคารและหลักฐานเกี่ยวกับมูลหนี้ที่ส่งจ่ายเช็ค เพื่อมอบคดีให้แก่พนักงานอัยการหรือทนายความดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีภายในระยะเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน เพื่อที่ทนายความจะได้มีระยะเวลาในการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารและดำเนินการ

ฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาตามกฎหมายต่อไป นอกจากนี้ การดำเนินคดีอาญาด้วยตนเองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มีข้อดีที่ผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีกับผู้สั่งจ่ายเช็คได้โดยเร็วกว่าการดำเนินคดีผ่านองค์กรของรัฐ เช่น ตำรวจและพนักงานอัยการที่ต้องมีการร้องทุกข์ และสอบสวนก่อนที่พนักงานอัยการจะพิจารณาสั่งฟ้องต่อไป โดยในทางปฏิบัติทั่วไปผู้เสียหายในความคิดเกี่ยวกับเช็คมักนิยมที่จะฟ้องคดีด้วยตนเองโดยให้ทนายความเป็นผู้ดำเนินการ

ข้อสังเกต

1. การกู้ยืมเงินกว่า**สองพันบาทขึ้นไป**นั้น ต้องมีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ
2. หากไม่มีการทำหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินไว้เป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ แม้จะฟังว่าเป็นหนี้จริง **แต่หนี้นั้นก็ไมอาจฟ้องร้องบังคับกันได้**ตามกฎหมายการกระทำจึงขาดองค์ประกอบความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ
3. ทางแก้ที่ทำได้ก็คือฟ้องร้องทางแพ่งให้รับผิดตามเนื้อความแห่งเช็คนั้นครับ

ฎีกาทิ้งท้าย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5734/2550

โจทก์บรรยายฟ้องไว้ชัดเจนแล้วว่า จำเลยออกเช็คพิพาทมอบให้แก่โจทก์ร่วมเพื่อชำระหนี้เงินยืม อันเป็นหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย ครอบงำองค์ประกอบความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ มาตรา 4 ที่ว่า ผู้ใดออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมายแล้ว ส่วนข้อเท็จจริงที่ว่าหนี้เงินยืมดังกล่าวได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อจำเลยและบังคับได้ตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร เป็นรายละเอียดที่โจทก์จะต้องนำสืบในชั้นพิจารณาไม่จำเป็นต้องบรรยายมาในฟ้อง คำฟ้องของโจทก์จึงชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา 158 (5)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5387 - 5388/2550

ข้อตกลงระหว่างโจทก์และจำเลยมีเงื่อนไขในลักษณะที่โจทก์มีเจตนาจะให้จำเลยทำงานให้โจทก์แล้วเสร็จก่อน แล้วจึงหักหนี้ค่าก่อสร้างกับมูลหนี้ที่ออกเช็คพิพาทคดีนี้ภายหลัง เมื่อจำเลยก่อสร้างหรือชำระหนี้ให้โจทก์ครบถ้วน โจทก์จึงจะถอนฟ้องคดีนี้ให้ ไม่มีข้อความตอนใดแสดงว่าโจทก์ตกลงระงับข้อพิพาทหรือสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยทันทีแต่อย่างใด จึงมิใช่การยอมความเพื่อให้สิทธิภาคีอาญามาฟ้องระงับไปตาม ป.วิ.อ. มาตรา 39 (2)

ข้อตกลงดังกล่าวเป็นเรื่องที่โจทก์ฝ่ายเดียวผ่อนผันการชำระหนี้ให้แก่จำเลยมิใช่ต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงไม่เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ไม่ทำให้มูลหนี้เดิมตามเช็คฉบับไป แล้วเกิดหนี้ใหม่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความทั้งไม่มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้จึงมิใช่เป็นการแปลงหนี้ใหม่อันจะทำให้หนี้เดิมระงับไปแต่อย่างใด เมื่อจำเลยมิได้ใช้เงินตามเช็คพิพาททั้งสิ้นฉบับให้โจทก์ และหนี้ที่ได้ออกเช็คเพื่อใช้เงินนั้นก็ไม่มีสินผลผูกพันตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ มาตรา 7 คดีจึงไม่เลิกกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 307/2550

การกระทำที่จะเป็นความผิดต่อ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 มาตรา 4 จะต้องเป็นการออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการกระทำความผิด มิใช่เป็นเพียงรายละเอียดที่สามารถนำสืบในชั้นพิจารณา การที่โจทก์บรรยายฟ้องแต่เพียงว่าจำเลยออกเช็คเพื่อชำระหนี้ตามสัญญารับสภาพหนี้และแนบสำเนาสัญญารับสภาพหนี้มาทำฟ้อง จึงเป็นการบรรยายฟ้องที่ขาดองค์ประกอบความผิด เพราะการรับสภาพหนี้มิได้ก่อให้เกิดมูลหนี้ขึ้นมาใหม่ เพียงแต่เป็นเหตุให้อายุความสะดุดหยุดลงเท่านั้น คำฟ้องของโจทก์จึงไม่ชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา 158 (5)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7887/2549

โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยได้สั่งจ่ายเช็คพิพาท 7 ฉบับ ให้แก่โจทก์ เพื่อเป็นการชำระหนี้ตามกฎหมายที่มีอยู่จริง ที่เกิดจากการซื้อขายสินค้าประเภทเครื่องสำอาง คำฟ้องของโจทก์ดังกล่าวได้บรรยายข้อเท็จจริงแล้วว่า จำเลยสั่งจ่ายเช็คพิพาทเพื่อชำระหนี้ค่าสินค้าประเภทเครื่องสำอางอันเป็นหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย ครอบงำองค์ประกอบความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 มาตรา 4 แล้ว แม้โจทก์จะไม่ได้แนบเอกสารที่แสดงถึงมูลหนี้มาทำฟ้องด้วยก็ตาม เพราะเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถนำสืบในชั้นพิจารณา คำฟ้องโจทก์ชอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา 158 (5)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6318/2548

ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 118 ตรีสารใดไม่ปิดแสดมปีบริบูรณ์จะใช้ต้นฉบับ คู่ฉบับ คู่ฉีก หรือส่วนของตราสารนั้นเป็นพยานหลักฐานไม่ได้เฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น ส่วนในคดีอาญาไม่ต้องห้ามที่จะนำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ดังนั้น เมื่อจำเลยออกเช็คชำระหนี้เงินกู้ยืมโดยโจทก์มีสัญญากู้ยืมมาแสดง ถือได้ว่าจำเลยออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมายแล้ว เมื่อเช็คดังกล่าวถูกระงับการปฏิบัติการจ่ายเงินจึงครอบงำองค์ประกอบความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 มาตรา 4 แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2888 - 2889/2548

โจทก์ร่วมขอรับเช็ค 5 ฉบับ ที่จำเลยออกให้ใหม่เป็นการแลกเปลี่ยนกับเช็คพิพาท และตกลงเข้าถือสิทธิตามเช็ค 5 ฉบับ ดังกล่าว กับสละสิทธิหรือไม่ยึดถือสิทธิใด ๆ ที่มีอยู่ในเช็คพิพาทอีกต่อไป ซึ่งรวมถึงสิทธิที่จะดำเนินคดีกับจำเลยซึ่งเป็นผู้ออกเช็คพิพาทด้วย ข้อตกลงแลกเปลี่ยนเช็คระหว่างโจทก์ร่วมกับจำเลยถือได้ว่าเป็นการยอมความกัน ทำให้สิทธิในการนำคดีอาญาในความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 ระงับไปตาม ป.วิ.อ. มาตรา 39 (2)

Chu Paru 198